

P Y G M A L I O N

OOST- VLAANDEREN

Driemaandelijks Tijdschrift

1 maart 2019

P 409148

61

1de Trim. 2019

Afzendadres - Verantwoordelijke Uitgever

Jamart Valentin

Walstraat 1 - 9050 Gent - Gentbrugge

Tel: 09 / 266 41 46

Afgiftekantoor 9000 Gent

Dit blad komt tot stand dank zij de steun van Mr. Olivier Willemot te Mariakerke en de “stichting Geheim Leger” te Brussel .

<p><u>Redactie en Lay-out</u> Valentin Jamart e-mail valentin.jamart@gmail.com www.valentin-jamart.be</p> <p><u>Medewerkers</u> Olivier WILLEMOT Pieterjan DE CONINCK Jonckheere Dirk</p>	<p><u>Schrijven naar</u> w.z.c. De Vijvers Walstraat 1 – woning 146 9050 Gentbrugge</p>	<p><u>Druk</u> Papier & Co St. Pietersplein, 52 9000 Gent Tel.09/224 34 37</p>
---	--	---

1914 – 1918 Wereldoorlog

Eind september 1914 (Marne slag) stond het Franse front onder druk door de Duitse aanvallen vanuit België. Het Franse opperbevel dacht ten onrechte dat de Duitsers hun legereenheden rond Antwerpen verzwakten om tegen Frankrijk in te zetten en vroeg aan het Belgische opperbevel om een Derde Uitval te plannen. Evenwel was

de Marneslag voor de Duitsers geen succes, een algehele terugtocht werd bevolen, over het gehele westelijke deel van het front, tot op de rivier de Aisne. Door logistieke problemen konden de Franse troepen hun succesvolle tegenaanval niet volledig uitbuiten. De Duitse troepen slaagden erin zich in te graven, wat het begin vormde van de loopgravenoorlog.

De Slag om Buggenhout kaderde in een Belgische offensieve actie vanuit Dendermonde, gericht op het Zuiden.

Eind september 1914 stond het Franse front onder druk door de Duitse aanvallen vanuit België. Het Franse opperbevel dacht ten onrechte dat de Duitsers hun legereenheden rond Antwerpen verzwakten om tegen Frankrijk in te zetten en vroeg aan het Belgische opperbevel om een Derde Uitval op touw te zetten.

Tijdens de voorbereidingen van deze actie werd vastgesteld dat de Duitse troepen zich versterkten over het volledige zuidfront rond Antwerpen, van Heist-Op-Den-Berg tot Dendermonde. Daarom besloot Koning Albert om slechts een beperkt offensief op touw te zetten, uitgevoerd tegen de 37e Landwehr Brigade die vanuit Brussel over Groot-Bijgaarden naar Aalst was opgerukt en Dendermonde bedreigde.

De hoofdaanval werd uitgevoerd door de troepen van de 4e Legerdivisie die oprukten vanuit Grembergen en Hamme, gesteund op hun linkerflank door de 5e Legerdivisie vanuit haar uitvalsposities binnen de buitenste fortenlijn rond Bornem en Puurs.

25 september 1914 : Het 2e Regiment Jagers te Voet neemt posities in te Oppuurs.

Om 19u15 maakt het Groot Hoofdkwartier te Lier de dagbevelen voor 26 september bekend:

“Morgen om 7u zal de 5^e Legerdivisie over Buggenhout optrekken naar Opwijk, om daar de vijand, die via Aalst naar Gent oprukt, aan te vallen en terug te drijven. Tegelijkertijd zal een eenheid van de 4^e Legerdivisie via de grote steenweg Dendermonde-Brussel optrekken en gelijke tred met de 5^e Legerdivisie houden. De 5^e Legerdivisie zal eveneens verkenningen uitvoeren in de richting Van Merchtem, Asse en Essene. De 4^e Legerdivisie zal hetzelfde doen in westelijke richting en op de linkeroever van de Dender.”

26 september 1914 : Rond 7u30 vertrekt het 1e Linierregiment uit Bornem richting Sint Amands, om 10u volgt de medische staf en om 10u30 de artillerie. Belgische vliegtuigen voeren verkenningsvluchten uit.

De Belgische troepen nemen posities in te Opwijk aan het station, op het Eeksken en tussen Buggenhout-Bos en de spoorweg Dendermonde-Mechelen; het 1e Battalion van de 2e Jagers van kilometerpaal 25 tot de Halte Lebbeke, het 3e Battalion tussen de Halte en kilometerpaal 25.500. Het 2e Battalion blijft in reserve.

Het 5e Regiment Jagers te Voet moet hevig slag leveren om haar posities ter hoogte van Ten Houte en Klein Antwerpen te kunnen innemen.

Tegen avond bezet het 1e Regiment Grenadiers het interval tussen Fort Liezele en Schans Letterheide

27 september 1914 : De opmars van het Duitse belegeringskorps tegen Antwerpen begint. De 9. Ersatz Infanterie Brigade van de 4. Ersatzdivision en de 37. Landwehrbrigade vallen de veroverde posities van de 5e Legerdivisie te Buggenhout, Opwijk en Lebbeke aan. Tijdens de nacht komen de Belgische loopgraven onder hevig vuur van schrapnells en brisantgranaten te liggen. Opwijk-Eeksken wordt door de Duitsers heroverd maar een aanval op Buggenhout-Bos wordt aanvankelijk nog door de Belgen teruggeslagen. Het 1e Battalion van de 2e Jagers te Voet trekt zich terug naar posities aan de molen van Opstal. Het 2e Battalion neemt posities in ter hoogte van Klein Antwerpen. Een ruitereenheid bevindt zich op de weg vanaf Hoge Linde tot 250m ten Noordoosten van de Molen van Opstal. Het handelt hier waarschijnlijk over de divisiecavalerie, bestaande uit het 2e Regiment Jagers te Paard.

Om 11u50 voeren de Duitsers een zware aanval uit tussen Opstal en de Hoge Linde. Het 3e Battalion van de 2e Jagers te voet, dat 's morgens naar Opstal was teruggetrokken, helpt de andere eenheden bij het afslaan van deze aanval.

De 5e Legerdivisie trekt zich rond 16u terug over Buggenhout en De Heuvel naar posities tussen Oude Briel en Oudorp. Het 2e en 5e Regiment Jagers te Voet trekt zich terug naar Sint Amands en Oppuurs. Het 1e Regiment Grenadiers neemt posities in te Oudorp en aan de Spoorlijn Mechelen-Dendermonde.

28 september 1914 : In de nacht van 27 op 28 september trekt de 5e Divisie zich terug richting Hoboken. Andere eenheden verplaatsen zich per trein vanuit Bornem. De forten van Liezele, Bornem en Breendonk en de pantsertrein ter hoogte van Kalfort geven dekkingsvuur tot 14u. In de loop van de dag trekken de Belgen zich terug van hun stellingen achter de spoorweg Dendermonde - Mechelen. Het front wordt nu gevormd door de Grote Wachten van het 1e Regiment Grenadiers en 1e Regiment Karabiniers. De Duitse 13. Ersatz Brigade betreft posities ten zuiden van de spoorweg ter hoogte van Buggenhout en Malderen Station.

29 september 1914 : De Duitsers starten hun aanval om 7u met een voorbereidende artilleriebeschieting van de Belgische stellingen. Rond 8u vallen het 16. Ersatz Battalion en de Pionier Compagnie van de 13. Ersatz Infanterie Brigade (4. Ersatz Division) aan over Malderen-Boeksheide, richting Holstraat en Oudorp en komen ter hoogte van de spoorweg onder vuur te liggen van fort Liezele en van de Grote Wacht nr. 3 van het 1e Bataljon van het 1e Regiment Grenadiers.

Oudorp wordt rond 13u door de Duitsers bezet en tegen 19u wordt Sint Amands ingenomen. Tussen Malderen en Oudorp komen hierbij minstens 18 Duitsers om het leven. Ook de zich terugtrekkende Belgen lijden verliezen. In en net buiten Oudorp sneuvelen die voormiddag minstens 8 Grenadiers.

De Duitsers trekken gestaag richting Antwerpen.

Bronvermelding

- 'Dendermonde 1914', Uitgave van Heemkring Dendermonde
- 'Klein- Brabant in Oorlog', Marc Van Riet, Uitgave van Fort Liezele
- '14-18 in Londerzeel en Noordwest Brabant', Louis De Bondt en Francis Halleman, Uitgave Londerzeel Vroeger

- 'l'Histoire de 2e et 5e Régiment de Chasseurs à Pied'
- Velddagboeken 2e Regiment Jagers te Voet
- 'La Belgique et la Guerre'
- 'Onze Helden, gestorven voor het Vaderland'
- 'Gulden Boek der Vuurkaart'
- 'Getuigenissen van de Andere Oorlog', Uitgave van Heemkring Opwijk
- 'Opdorp onder het Juk', Uitgave van Heemkring Ter Palen, Buggenhout
- 'Oorlogsboek van het Davidsfonds', deel 2
- Artikels uit 'De Voorpost' van 1964 & Artikels uit 'Rassemblement', het ledenblad van het 1e/21e Linie, van de jaren '30

Courtesy : ingezonden door **Jonckheere Dirk**, waarvoor hartelijk dank.

HISTORISCHE PRIJZEN 2018

De film “L’AS et l’or de Silence” door P. Van Goethem kreeg de “aanmoedigingsprijs” van de Stichting Geheim Leger 2018.

De prijs Stichting Geheim Leger 2018 werd toegekend aan:

M.P. d’Udekem d’Acoz voor haar boek “Andrée De Jongh”

J.P. Tondeur voor zijn boek “Groepering Grenadiers van de Weerstand 40-45”

De prijs “Stichting Gérard Willemot” 2018 werd toegekend aan Maurice Petit :

“FONDATION GÉRARD WILLEMOT STICHTING”
Fondation Privée – Private Stichting

Lieutenant Gérard Willemot
° Gand 15/5/1901 + Dora-Mittelbau (Nordhausen) 19/2/1945
Stierf voor België - Mort pour la patrie

Le « *Prix Fondation Gérard Willemot 2018* » est décerné à :

Monsieur Maurice Petit

pour son livre

“ L’Abbé Paul Désirant. Résistant inébranlable “

De « *Prijs Stichting Gérard Willemot 2018* »

wordt toegekend aan:

de Heer Maurice Petit

voor zijn boek

“ L’Abbé Paul Désirant. Résistant inébranlable “

L’ouvrage s’appuie sur de nombreuses références et témoignages écrits. Très bien documenté, il permet une objectivité du récit. Une très bonne structure, assurée par une plume dynamique et touchante, rend le récit très émouvant, mais sans verser dans le lyrisme. Un peu à l’image de la personnalité de l’Abbé Paul Désirant, Résistant actif, le récit est digne, poignant, et inspire un grand respect. Le langage est souple et vivant. Cet ouvrage mériterait d’être lu par la jeune génération, et en particulier par les jeunes membres de mouvements de scoutisme.

Brussel, 23 oktober 2018.

De Voorzitster
Mevr. Jacques Willemot

Bruxelles, le 23 octobre 2018.

La Présidente
Mme Jacques Willemot

VAN ZENDER BRUSSEL TOT GEHEIM LEGER.
PRIESTERS IN HET ARRONDISSEMENT AALST
TIJDENS DE 2de WERELDOORLOG(1ste deel)

door Pieterjan DE CONINCK, waarvoor hartelijk dank !

Inleiding.(1)

In het voorjaar van 1944 kreeg het Geheim Leger, een van de grootste Belgische gewapende verzetsorganisaties, van kardinaal Van Roey de toelating om een eigen aalmoezeniersdienst uit te bouwen. De functie van aalmoezenier bij het Geheim Leger was niet zonder risico. Daarom zou de kardinaal zelf geen aalmoezeniers benoemen, maar priesters die deze taak vrijwillig op zich namen, hadden zijn zegen.(2) Enkele maanden later vluchtte de West-Vlaamse priester Cyriel Verschaeve naar Duitsland. Verschaeve sympathiseerde met het nationaalsocialisme en engageerde zich tijdens de Tweede Wereldoorlog volop voor de Nieuwe Orde. Omwille van zijn verregaande collaboratie werd hij na de oorlog bij verstek veroordeeld tot de doodstraf.(3)

Bovenstaande voorbeelden geven een beeld van de bandbreedte

waarbinnen katholieke geestelijken tijdens de bezetting actief waren. De verregaande collaboratie van Cyriel Verschaeve stond lijnrecht tegenover het engagement van de aalmoezeniers van het Geheim Leger in het gewapend verzet. Tussen beide uitersten bevond zich een scala aan visies, overtuigingen en engagementen. De Belgische bisschoppen kozen de eerste twee oorlogsjaren voor een pragmatische politiek van het minste kwaad ten aanzien van de Duitse bezetter. Conflicten met het Duitse militair bestuur (Militärverwaltung) in België werden aanvankelijk zo veel mogelijk vermeden. Het episcopaat probeerde zo vooral de belangen van de Kerk en van de katholieke instellingen te beschermen. De houding van de Belgische kerkleiding tegenover de Nieuwe Orde was anders. De bisschoppen verwierpen resoluut de collaborerende Nieuwe Orde-groeperingen. De aversie was wederzijds: in december 1940 verklaarden het Vlaamsch Nationaal Verbond en Rex de Belgische kerkleiding de oorlog. (4) Vanaf 1942 begonnen de bisschoppen ook steeds meer te botsen met de Militärverwaltung. In 1943 kwam er uiteindelijk een einde aan de politiek van het minste kwaad van het Belgische episcopaat. (5)

In de historiografie over de positie van de Belgische Kerk tijdens de Tweede Wereldoorlog ging heel wat aandacht naar de houding van de bisschoppen. In dit artikel wordt de positie van diocesane priesters onderzocht. Meer specifiek onderzoeken we de houding van een aantal diocesane priesters in het arrondissement Aalst tijdens de bezetting. Hoe gingen ze om met de bezettingsrealiteit? Welke engagementen namen ze zoal op? Wat waren hiervan de gevolgen?

Houdingen en engagementen

Onderzoek naar houdingen tijdens de bezetting is niet altijd evident. Veel hangt af van het beschikbare bronnenmateriaal. Aanvankelijk hadden historici vooral aandacht voor de tweedeling collaboratie-verzet. Deze tweedeling komt bijvoorbeeld nog terug in “Ieder zijn zwarte” van Frank Seberechts (6). Verzet en collaboratie zijn evenwel labels waarachter in realiteit een complexe werkelijkheid schuilging. Die realiteit is moeilijk te herleiden tot zwart-wit concepten. De strikte tweedeling verzet-collaboratie verloor daarom na verloop van tijd haar vanzelfsprekendheid. Ernst Kossmann en Phillipe Burrin lanceerden het begrip accommodatie. Accommodatie is een dynamische strategie waarbij burgers en organisaties zich aanpassen aan de bezettingsrealiteit. Ze kiezen noch voor verzet, noch voor collaboratie. Dit begrip maakte het mogelijk om de grijze zone tussen verzet en

collaboratie beter te duiden. De tweedeling werd vervangen door een driedeling. (7) In het onderzoek naar de houdingen van priesters komt deze driedeling vaak terug. (8) Hét verzet en dé collaboratie zijn veralgemeningen. In de praktijk waren er verschillende vormen en gradaties van verzet en collaboratie. Een verdere nuancering is dus noodzakelijk. Verzet kan bijvoorbeeld verder ingedeeld worden op basis van de naoorlogse statuten van nationale erkentelijkheid, zoals gewapend weerstand, weerstand door sluikpers, burgerlijk weerstand..., of op basis van andere erkenningsdossiers, zoals lidmaatschap van inlichtingen- en actiediensten. (9) Ook collaboratie kan verder onderverdeeld worden, bijvoorbeeld aan de hand van de vier juridische categorieën: verklikking, politieke-, militaire- en economische collaboratie. Deze indeling kan nog verder verfijnd worden. Zo hanteren Huyse en Dhondt bijvoorbeeld het onderscheid enkelvoudige en meervoudige collaboratie.(10) Er zijn ook andere mogelijkheden. Zo ontwikkelde Aline Sax een nieuwe en genuanceerde typologie van motieven van collaborateurs aan de hand van hun strafdossiers. (11)

De situatie tijdens de bezetting was zelden zwart-wit. Een twee- of driedeling kan dus onmogelijk alle nuances weergeven die een houding tijdens de bezetting kon kennen. Bovendien was een houding tijdens de bezetting vaak een dynamisch gegeven. Eén van de wetenschappers die een fijnere typologie opstelden van houdingen tegenover de Duitse bezetter was de Zuid-Afrikaanse historicus Jonathan Judaken. Hij stelde de zogenaamde c-curve op: een typologie van elf houdingen die allemaal beginnen met de letter c. Het gaat hier om een schaal met meer nuance dan de opdeling verzet-collaboratie-neutraal/accommodatie. Judaken gebruikte dit conceptueel kader voor zijn onderzoek naar de houding van Franse intellectuelen tijdens de Duitse bezetting. Volgens Judaken situeerden de meeste Franse intellectuelen, en bij uitbreiding zelfs de meerderheid van de Franse bevolking, zich ongeveer in het midden van de c-curve. Hij benadrukte bovendien dat een houding geen statisch gegeven was en onder invloed van keuzes en omgevingsfactoren (tijd, plaats...) doorheen de bezetting kon wijzigen. (12)

In de typologie van houdingen in dit artikel ligt de nadruk vooral op engagementen in het verzet en voor de Nieuwe Orde. In zeker opzicht een terugkeer naar de klassieke twee- en driedeling en dus een stap terug als men ze vergelijkt met een uitgebreide typologie zoals die van Judaken. De verklaring hiervoor ligt bij de aard van het beschikbare bronnenmateriaal. De bronnen over de houdingen en ideeën van priesters tijdens de bezetting zijn beperkt. Interessante archieven, zoals die van het Bisdom Gent en de Dienst voor Oorlogsslachtoffers, bevatten voornamelijk materiaal over vormen van verzet en engagementen voor

de Nieuwe Orde. Daarom komen deze engagementen prominent voor in dit artikel.

Politiek van het minste kwaad

Op 10 mei 1940 viel het Duitse leger België aan. De Belgische kerk- provincie bestond op dat ogenblik uit het aartsbisdom Mechelen en de suffragane bisdommen Brugge, Gent, Luik, Namen en Doornik. Aan het hoofd van deze kerkprovincie stond metropoliet kardinaal Jozef-Ernest Van Roey, aartsbisschop van Mechelen. De Duitse inval kwam op een moment dat de Belgische Rooms-Katholieke Kerk volop bloeide. De bisschoppen genoten veel aanzien en de meeste Belgen waren praktiserend katholiek. Het aantal roepingen lag hoog en doorheen het land liep een goed uitgebouwd netwerk van parochiekerken, kloosters en abdijen. De Kerk speelde een belangrijke rol op tal van maatschappelijke domeinen. Via het katholiek onderwijs, zieken- en armenzorg, vakbonden, werkgeversorganisaties, jeugdbewegingen... had ze een gigantische invloed op het dagelijks leven van de meeste Belgen.(13)

Al snel werd duidelijk dat het Belgisch leger geen partij was voor de Duitse strijdkrachten. Tot grote ontevredenheid van de regering capituleerde koning Leopold III op 28 mei. De regering verliet België en droeg het bestuur over aan een aantal topambtenaren. De koning besloot om het land niet te verlaten. Hij koesterde plannen om België onder zijn leiding om te vormen tot een neutrale, katholieke en autoritair geleide monarchie. Hij hoopte dat het Koninkrijk België een semi-autonome plaats zou kunnen innemen in een door Duitsland gedomineerd Europa. Kardinaal Van Roey kende de plannen van de vorst en was ze vermoedelijk niet ongenegen. Voor hem was de autonomie van de Belgische Kerk en de eenheid van België prioritair. In november 1940 werd echter definitief duidelijk dat Adolf Hitler een andere toekomst zag voor België.(14) Anders dan in Nederland, waar een meer politiek geëngageerd burgerlijk bestuur (Zivilverwaltung) aan de macht kwam, plaatste hij België onder het gezag van een militair bezettings- bestuur (Militärverwaltung). Dat militair bestuur had één prioriteit: de Belgische economie zo efficiënt mogelijk exploiteren ten dienste van de Duitse oorlogsmachine. Om dit doel te realiseren was het cruciaal dat er rust en stabiliteit heerste in bezet België.(15)

De Kerk en de Militärverwaltung kwamen tot een modus vivendi. Beide partijen probeerden elkaar gedurende het eerste bezettingsjaar niet voor het hoofd te stoten. De Duitse bezetter beseftte dat de bisschoppen een grote invloed hadden op de katholieke bevolking. Een

slechte relatie met de kerkleiding kon een bedreiging vormen voor de rust en orde in bezet België. De Duitsers hadden op dat vlak slechte herinneringen aan de Eerste Wereldoorlog, toen de verhoudingen met kardinaal Mercier erg gespannen waren.(16) De Belgische bisschoppen hadden van hun kant weinig zin in grote conflicten met de bezetter. De prioriteit van de bisschoppen was het vrijwaren van de autonomie van de Kerk en het beschermen van de onafhankelijkheid van de talrijke katholieke organisaties en instellingen. Ernstige problemen met de bezetter konden de belangen van de Kerk enkel schaden.(17) Zo ontstond een situatie die door verschillende historici, zoals Alain Dantoing, Lieve Gevers en Mark Van den Wijngaert, omschreven wordt als een politiek van het minste kwaad of accommodatie. Concreet hield dit in dat de bisschoppen bereid waren om zich, binnen bepaalde grenzen, te schikken naar de Duitse eisen, om zo de kerkelijke belangen te beschermen. Maar ook de bezetter moest soms water bij de wijn doen. In 1940 ontstonden er conflicten met kardinaal Van Roey rond de benoeming van professoren aan de Katholieke Universiteit van Leuven en rond de viering van de Belgische Nationale Feestdag. De Mechelse aartsbisschop hield in beide gevallen het been stijf en de Duitsers legden zich daar uiteindelijk noodgedwongen bij neer.(18) De accommodatie van de bisschoppen was niet uniek: tal van hoge ambtenaren, magistraten, industriëlen... pasten dezelfde strategie toe.

De toegevingen aan de bezetter betekenden evenwel niet dat de Belgische bisschoppen begrip opbrachten voor collaboratie met de Duitse bezetter. Collaborerende partijen en organisaties, zoals Rex en het VNV, werden scherp veroordeeld.(19) Het lijkt erop dat de meeste Belgische priesters de lijn van de bisschoppen volgden. Slechts een minderheid koos voor actief verzet (rond de 20%) (20) of voor openlijke collaboratie (2 à 3%).(21) Naarmate de bezetting vorderde werd duidelijk dat de bisschoppen de politiek van het minste kwaad niet konden blijven volhouden. Het jaar 1942 was een keerpunt. Kardinaal Van Roey raakte er steeds meer van overtuigd dat Duitsland de oorlog zou verliezen.(22) De Belgische bevolking begon ook steeds meer te lijden onder de Duitse bezetting. Bovendien vaardigde de Militärverwaltung een aantal voor het episcopaat onaanvaardbare verordeningen uit. Steeds heviger bisschoppelijk protest was het gevolg. Met hun herderlijke brief van 15 maart 1943 maakten de bisschoppen volgens Mark van den Wijngaert een einde aan hun politiek van accommodatie. In die brief klaagden ze de verplichte tewerkstelling en de opeising van kerkklokken aan. De relatie met de bezetter bereikte een absoluut dieptepunt. Even werd alle contact tussen episcopaat en Militärverwaltung verbroken. Uiteindelijk werd het contact terug hersteld, maar de verhoudingen tussen de bisschoppen en de Militärverwaltung zouden tot het einde van de oorlog

verzuurd blijven.(23)

Engagement voor de Nieuwe Orde

De Belgische bisschoppen stonden tijdens de bezetting lijnrecht tegenover de vertegenwoordigers van de collaborerende Nieuwe Orde. Het Belgische episcopaat verwierp resoluut het Vlaams-Nationalistische Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV). De aversie was wederzijds.

VNV-leider Staf De Clercq beschouwde de bisschoppen immers als behoeders van de Belgische Staat. Tijdens de bezetting zou het herhaaldelijk botsen tussen de Belgische bisschoppen en het VNV. Ironisch genoeg was een meerderheid van de VNV-leden katholiek en werd de partij door concurrenten vaak smalend het “klerikale VNV” genoemd.(24) Ook de relatie tussen de Belgische bisschoppen en Rex was erg vijandig. In het begin van de bezetting leek het er even op dat kardinaal Van Roey Rex tegemoet zou treden. Een autoritair België onder leiding van Leopold III leek toen nog tot de mogelijkheden te behoren. Kardinaal Van Roey wou het VNV absoluut stokken in de wielen steken en Rex en het Verdinaso konden hem hierbij helpen. Toen de echte plannen van Rex-leider Degrelle duidelijk werden, werd ook de kloof tussen Rex en de kerkleiding erg diep.(25)

Ook de Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft (DeVlag), de grote concurrent van het VNV, had een problematische relatie met de Kerk. De DeVlag was zelf op zijn minst a-godsdienstig ingesteld, maar de organisatie had erg nauwe banden met de SS en die stond erg vijandig tegenover het katholicisme. Binnen de DeVlag besepte men evenwel dat het katholicisme een prominente plaats innam in de Vlaamse samenleving.(26) Deze situatie zorgde ervoor dat de DeVlag moeilijk openlijk stelling kon innemen bij godsdienstige kwesties. Zowel de Vlaamse gelovigen als de SS, mochten niet worden gebruskeerd. Daarom richtte DeVlag zijn pijlen vooral op het klerikalisme, in plaats van op het katholieke geloof. De Kerkleiding en het volgens de DeVlag “Klerikale VNV” werden hard aangepakt in de DeVlag-propaganda.(27)

Slechts een minderheid van de Belgische geestelijken sympathiseerde met de Nieuwe Orde. Gezien de houding van het episcopaat hoeft het niet te verbazen dat het aantal geestelijken dat openlijk uitkwam voor deze sympathieën nog kleiner was.(28) De priesters met sympathie voor de Nieuwe Orde maakte meestal deel uit van de conservatief-katholieke stroming binnen de Vlaamse Beweging. Naast ultrakatholiek en Vlaams-Nationalistisch, was deze stroming ook fel gekant tegen de houding van de Belgische bisschoppen. Ze verwierp

bovendien de democratie en sympathiseerde met autoritaire staatsvormen.(29)

In het arrondissement Aalst hadden priesters Jozef De Brouwer en Aloïs De Maeyer duidelijk sympathie voor het VNV. Aloïs De Maeyer was godsdienstleraar aan het Koninklijk Atheneum in Aalst. (30) Tijdens de bezetting was hij betrokken bij een aantal Nieuwe Orde-gezinde initiatieven. Zo droeg hij een mis op tijdens de IJzerbedevaart van 1941. De IJzerbedevaarten tijdens de Duitse bezetting, de zogenaamde Oorlogsbedevaarten, waren omstreden omwille van hun pro-Duitse karakter. Ook de IJzerbedevaart van 1941 verliep in een Duitsgezinde sfeer. In een van de toespraken werden bijvoorbeeld de Oostfontvrijwilligers geprezen (31) De Maeyer was ook aanwezig op de begrafenis van VNV-leider Staf De Clercq. Dit was net als de oorlogsbedevaarten een manifestatie die een duidelijke Nieuwe Orde-stempel droeg. (32)

Tijdens de bezetting schreef Aloïs De Maeyer een aantal artikels over toneel voor het tijdschrift Nieuw Vlaanderen. (33) Na de oorlog werd medewerking aan Nieuw Vlaanderen als een problematische daad aanzien. Tijdens het interbellum was het blad uitgegroeid tot een van de belangrijkste Vlaamse weekbladen van katholieke signatuur. Rond 1937 kregen VNV-leden steeds meer vat op Nieuw Vlaanderen. Het blad uitte ook steeds meer kritiek op de parlementaire democratie. Toen het na een onderbreking van vijf maanden opnieuw verscheen, op 5 oktober 1940, waren er toegevingen gedaan aan de Duitse bezetter. Nieuw Vlaanderen kwam in het teken van de Nieuwe Orde te staan en een aantal vroegere medewerkers distantieerden zich van het tijdschrift. Hoewel midden 1941 de politieke bijdrages verdwenen, bleef de Duitse invloed op de culturele artikels merkbaar. Met de bevrijding kwam er meteen ook een einde aan Nieuw Vlaanderen. (34) Hoewel de artikels van De Maeyer niet politiek van aard waren, kwam er na de oorlog toch kritiek op zijn medewerking aan het blad.(35)

Het werd De Maeyer na de oorlog ook kwalijk genomen dat hij betrokken was geweest bij Zender Brussel. Zender Brussel was een radio-instituut dat werd gecontroleerd door de Duitse bezetter en NieuweOrde-gezinde Vlamingen. Naast Duitse propaganda, zond de radiozender onder andere ook grote VNV-manifestaties uit. (36) De Maeyer zelf noemde zijn medewerking aan Zender Brussel miniem. Zijn bijdrage zou naar eigen zeggen beperkt zijn gebleven tot ongeveer vijf recensies van toneelstukken en "Alles samen zal de voorlezing daarvan (niet door mij) een half uur hebben kunnen bedragen." (37) Omwille van zijn engagementen voor de Nieuwe Orde tijdens de bezetting eiste de minister van onderwijs na de oorlog het ontslag van De Maeyer als godsdienst- leerkracht. Zover zou het uiteindelijk nooit komen. Aloïs De

Maeyer bleef tot zijn pensionering in 1959 godsdienstleerkracht aan het Aalsterse Atheneum. (38)

Ook Jozef De Brouwer, onderpastoor in Denderleeuw, sympathiseerde met (bepaalde aspecten van) de Nieuwe Orde. (39) Hij verwierp wel resoluut de denkbeelden van de DeVlag. Vanuit zijn Vlaams-Nationalistische overtuiging had De Brouwer sympathie voor het VNV. Hij was aanwezig op de uitvaartplechtigheid van Staf De Clercq en las regelmatig de VNV-krant Volk en Staat. Hij had naar eigen zeggen geen abonnement en las deze krant omdat ze het beste zijn “[...] opinie en goeddunken weergaf”. (40) Jozef De Brouwer kon begrip opbrengen voor Vlamingen die aan het Oostfront vochten, maar moedigde dit naar eigen zeggen niet aan. (41) Als overtuigd katholiek beschouwde hij het communisme zeker als een bedreiging. Naarmate de oorlog vorderde, groeide bij De Brouwer echter de ontgoocheling over de positie van de Vlamingen aan het Oostfront. In maart 1943 uitte hij in een brief aan VNV-leider Elias zijn ongenoegen. Jozef De Brouwer vond het niet langer verantwoord “[...] nog Vlaamse jongens voor het Oostfront te ronselen, gezien zij verplicht werden hun geloof ontrouw te worden!” (42) In dezelfde brief drukte hij ook zijn ontgoocheling uit over de koers van het VNV. De Brouwer was bang dat het VNV de Duitse belangen liet primeren op de Vlaamse. De houding van het VNV steunde volgens hem op een aantal verkeerde principes. (43) Volgens De Brouwer moest Vlaanderen niet rekenen op de hulp van de Duitsers om zijn onafhankelijkheid te realiseren: “[...] dat wij [de Vlamingen] dag op dag gefopt worden en het nog meer zouden zijn moesten de Duitsers volledig winnen en de lakens uitdelen in Europa: ofwel worden we Duitsch, ofwel krijgen we den akeligen Belgiek terug als bufferstaat [...]” (44)

Hij had ook kritiek op nationaalsocialistische tendensen binnen het VNV en op het feit dat de Duitsers hun beloftes in verband met het Vlaamse Legioen verbraken. Volgens De Brouwer was het duidelijk dat het nationaalsocialisme in strijd was met het katholieke geloof en het mocht daarom zeker niet in Vlaanderen geïmplementeerd worden: “Welnu dat nationaalsocialisme betekent voor Vlaanderen de verloochening van zijn Katholiciteit en de verheidensching over heel de lijn, wat wij als Katholieken nooit mogen en nooit kunnen aannemen.” (45)

Na de bevrijding vaardigde de Procureur des Konings van Oudenaarde een aanhoudingsbevel uit tegen De Brouwer. Het onderzoek werd echter snel afgesloten. Er volgde geen officieel onderzoek vanwege de krijgsauditeur. Jozef De Brouwer moest zich dus niet voor de rechter verantwoorden voor zijn houding tijdens de bezetting. De bisschop van Gent schorste De Brouwer wel wegens zijn

ongehoorzaamheid tijdens de bezetting. Na deze schorsing werd hij benoemd tot onderpastoor in Hofstade. (46) (wordt vervolgd ! !)

VOETNOTAS

1. Dit artikel is grotendeels gebaseerd op mijn masterscriptie "De kerk in het midden houden"? Houdingen van de diocesane clerus van de bisdommen Gent en Brugge tijdens de Tweede Wereldoorlog, Universiteit Gent, 2014.

2. A. Dantoing, «La hiérarchie catholique et la Belgique sous l'occupation allemande», in: *Revue du Nord*, 60 (1978), 237, p. 321.

3. Voor een uitgebreide biografie van Cyriel Verschaeve, zie: R. Vanlandschoot, *Kapelaan Verschaeve: biografie, Tielt, Lannoo, 1998*.

Het Land van Aalst, jaargang LXX, 2018, nr. 2

4. A. Dantoing, «La hiérarchie catholique et la Belgique sous l'occupation allemande», p. 318-139.

5. M. Van den Wijngaert, "L'Eglise et les catholiques sous l'occupation. L'angle belge", in: Maerten (F.), Selleslagh (F.) en Van den Wijngaert (M.), eds., *Entre la peste et le choléra. Vie et attitude des catholiques belges sous l'occupation*, Gerpennes, Quorum/Ceges/Arca, 1999, p. 15.

6. F. Seberechts, *Ieder zijn zwarte. Verzet, collaboratie en repressie*, Leuven, Davids-fonds, 1994, 220 p.

7. M. Beyen, "Van Brunclaeer tot Peleman. Cultureel onderhandelen in bezettingstijd", in: De Vos (L.), T' Sjoen (Y.) en Stynen (L.), eds. *Verbrande Schrijvers. Culturele collaboratie in Vlaanderen 1933-1953*, Gent, Academia Press, 2009, p. 21.

8. Zie o.a. F. Maerten, "Le monde catholique dans la guerre. Wallonie et Bruxelles.", in: Maerten (F.), Selleslaghs (F.) en Van den Wijngaert (M.), eds. *Entre la peste et le choléra. Vie et attitude des catholiques belges sous l'occupation*. Gerpennes, Quorum/Ceges/Arca, 1999, pp. 21-32; F. Maerten "Le clergé du diocèse de Tournai à face à l'occupation: la voie étroite." In: Maerten (F.), Selleslaghs (F.) en Van den Wijngaert (M.), eds. *Entre la peste et le choléra. Vie et attitude des catholiques belges sous l'occupation*. Gerpennes, Quorum/Ceges/Arca, 1999, pp. 127-165; L. Gevers, "Catholicism in the Low Countries during the second World War: Belgium and The Netherlands: a comparative approach.", in: Gevers (L.) en Bank (J.), eds. *Religion under Siege. The Roman Catholic Church in occupied Europe (1939-1950)*. Leuven, Peeters, 2007, deel 1, p. 205-242 en A. De Sutter, *Le clergé régulier dans les provinces de Namur et de Luxembourg (1940-1944)*, in: Maerten (F.), Selleslaghs (F.) en Van den Wijngaert (M.), eds. *Entre la peste et le choléra. Vie et attitude des catholiques belges sous l'occupation*. Gerpennes, Quorum/Ceges/Arca, 1999, pp. 77-90

9. F. Strubbe, *Geheime oorlog 40/45. De Inlichtings- en Actiediensten in België*, Tielt, Uitgeverij Lannoo, 1991, p. 19.

10. L. Huyse en S. Dhondt, *Onverwerkt verleden. Collaboratie en repressie in België 1942-1952*, Leuven, Uitgeverij Kritak, 1991, p. 194.

11. A. Sax, *Voor Vlaanderen, volk en Führer: de motivatie en het wereldbeeld van*

Vlaamse collaborateurs tijdens de Tweede Wereldoorlog, Antwerpen, Manteau/Prometheus, 2012.

12. J. Judaken, "Intellectuals, culture, and the Vichy years: reappraisals and new perspectives", in: Contemporary French Civilization, 31 (2007), 2, p. 84.

13. M. Van den Wijngaert, "L'Eglise et les catholiques sous l'occupation. L'angle belge", p. 9.

14. L. Gevers, "Bisschoppen en bezetting. De Kerk in de Lage Landen tijdens de Tweede Wereldoorlog", in: Trajecta, 13 (2004), p. 380.

15. N. Wouters, Oorlogsburgemeesters 40/44 : lokaal bestuur en collaboratie in België, Tielt, Lannoo, 2004, p.48.

16. A. Dantoing, La "collaboration" du Cardinal. L'Eglise de Belgique dans la Guerre de 40, Brussel, De Boeck, 1991, p. 268.

17. L. Gevers, Bisschoppen en bezetting, p. 380.

18. L. Gevers, Bisschoppen en bezetting, p. 379.

19. M. Van den Wijngaert, L'Eglise et les catholiques sous l'occupation, p. 10.

20. Wanneer ook de hulp aan ondergedoken Joden in rekening wordt gebracht stijgt dit percentage tot rond de 37%.

21. M. Van den Wijngaert, L'Eglise et les catholiques sous l'occupation, p. 16-17.

22. L. Gevers, Bisschoppen en bezetting, p. 384.

23. M. Van den Wijngaert, L'Eglise et les catholiques sous l'occupation, p. 15.

24. B. De Wever, Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945, Tielt, Uitgeverij Lannoo, 1994, p.376 en 378.

25. B. De Wever, Greep naar de macht, p. 376.

26. F. Seberechts, Geschiedenis van DeVlag. Van cultuurbeweging tot politieke partij 1935-1945, Gent, Perspectief Uitgaven, 1991, p. 54.

27. F. Seberechts, Geschiedenis van DeVlag, p. 55.

28. M. Van den Wijngaert, L'Eglise et les catholiques sous l'occupation, p. 17.

29. L. Gevers, "Voor God, Vaderland en moedertaal Kerk en natievorming in België, 1830-1940". In: Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis, 1997, 3, p. 43-44.

30. Aloïs De Maeyer (1888-1973) is priester en toneelcriticus. In 1933 wordt hij benoemd tot leraar godsdienst aan het Aalsterse Atheneum. In 1949 wordt hij lid van de raad van beheer van het IJzerbedevaartcomité.

31. C. van Lauwe en P. J. Verstraete, De Oorlogsbedevaarten. Kroniek van de vergeten IJzerbedevaarten 1940-1944, Kortrijk, p. 85.

32. Archief Heemkundige Kring Haaltert, Archief Jozef De Brouwer, Briefwisseling, Brief van Jozef De Brouwer aan Z.E.H. De Kesel, december 1944.

33. Archief Bisdom Gent, Archief van Monseigneur H. Coppieters, Albert De Mayer [sic], brief 26/11/1945.

34. E. Gerard, "Nieuw Vlaanderen". In: De Wever (B.), De Schrijver (R.), et.al., Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, Tielt, Lannoo, 1998, p. 2202.

35. Archief Bisdom Gent, Archief van Monseigneur H. Coppieters, Albert De Mayer

[sic], brief 26/11/1945

36. B. De Wever, "Zender Brussel.". In: De Wever (B.), De Schrijver (R.), et.al. Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, Tielt, Lannoo, 1998, p. 3777.

37. Archief Bisdom Gent, Archief van Monseigneur H. Coppieters, 7.3.9 Albert De Mayer [sic], brief 26/11/1945.

38. Biografisch repertorium priesters Bisdom Gent, A. De Maeyer, p. 150, nr. 1529.

39. Jozef De Brouwer (1909-1984) wordt in 1934 tot priester gewijd. Hij is achtereenvolgens actief als onderpastoor in Denderleeuw (1934) en Hofstade (1945) en als pastoor in Impe (1954) en Sint-Gillis-bij-Dendermonde (1964). De Brouwer is ook een erg actief historicus. Hij publiceert tal van geschiedkundige artikels en dorpsmonografieën en is van 1952 tot 1979 redactiesecretaris van het geschiedkundig tijdschrift Het Land van Aalst.

40. Archief Heemkundige Kring Haaltert, Archief Jozef De Brouwer, Briefwisseling, Brief aan Z.E.H. De Kesel, december 1944. en E.H. Jozef De Brouwer, onderpastoor in Hofstade. (verzameling Heemkundige Kring Denderland)

4. Cegesoma, Enquête Kerk en clerus tijdens de bezetting (AA 1217), Enquêtes diocesane clerus bisdom Gent, Jozef De Brouwer.

42. Archief Heemkundige Kring Haaltert, Archief Jozef De Brouwer, Egodocumenten, ongedateerde autobiografische documenten, p. 9.

43. Archief Heemkundige Kring Haaltert, Archief Jozef De Brouwer, Briefwisseling, Brief De Brouwer aan Elias 3 april 1943.

44. Archief Heemkundige Kring Haaltert, Archief Jozef De Brouwer, Briefwisseling, Brief De Brouwer aan Elias 3 april 1943.

45. Ibidem.

46. J. Roelants, Omme God ende Vlaenderen. Leven en werk van Jozef De Brouwer, 2009, p. 28.

Courtesy : **Pieterjan De Coninck** - Ledebaan 192 9300 Aalst

MELDING VAN STERFGEVAL

BYL Valentyn

x. Vandesande Valentine

o. Blankenberge 15.05.1932

+. Blankenberge 04.12.2018

Ere Luitenant Kolonel Pantserstroepen

Humanitaire opdracht in Bosnië – Herzegovina 1997

Begrafenis : in intimiteit te Blankenberge

CONNAERT Daniel

Wn. VERHEUGHE Angeline

o. Menen 15.02.1924
o. Melle 29.12.2018
erkend gewapend weerstander
begrafenis te Lochristi 07.01.2019
HEYMAN Roger
x. VAN DROOGENBROECK Tina
o. 03.04.1938
+. Brakel 02.01.2019
Commandant Belgisch Leger
“old soldiers never die, they just fade away”
Begrafenis : in intimiteit

...oooOOOOOooo

In het kader van de Europese regelgeving i.v.m. de wet op de privacy sinds 25 mei 2018: bekomen data, persoonsgegevens, ... worden enkel gebruikt in functie van het samenstellen van dit tijdschrift. De ingezonden artikels vallen onder de verantwoordelijkheid van de auteur.

...oooOOOOOooo...

STOLPERSTEIN – STRUIKELSTEEN

Stolperstein (ook bekend als **struikelstenen**) is een project van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig. Het is een over geheel Europa verspreid monument voor de slachtoffers van het nationaalsocialisme.

Toelichting

Demnig brengt gedenktekens aan op het trottoir voor de vroegere woonhuizen van mensen die door de nazi's verdreven, gedeporteerd, vermoord of tot zelfmoord gedreven zijn. Deze *Stolpersteine* herinneren aan Joden, Sinti en Roma, politieke gevangenen, dienstweigeraars, homoseksuelen, Jehova's getuigen en gehandicaptten. De kunstenaar noemt ze *Stolpersteine* omdat je erover struikelt met je hoofd en je hart, en je moet buigen om de tekst te kunnen lezen.

Op de stenen zijn, in een messing plaatje, de naam, geboortedatum, deportatiedatum, plaats en datum van het overlijden gestanst. De kleine stenen

(10 x 10 cm) werden lange tijd alle door de kunstenaar zelf gemaakt en geplaatst. Genoodzaakt door de stormachtige ontwikkeling van het project, laat hij zich tegenwoordig door de bevriende beeldhouwer Michael Friedrichs-Friedländer ondersteunen. Incidenteel worden de stenen geplaatst door gemeentelijke stratenmakers. Dit is bijvoorbeeld het geval in Eindhoven, waar het om een zeer groot aantal stenen gaat.

Op 16 december 1992, de vijftigste verjaardag van het bevel van Heinrich Himmler tot deportatie van duizend Roma en Sinti, plaatste Demnig voor het stadhuis van zijn woonplaats Keulen een steen met daarop een messing plaatje met de eerste regels van dit bevel. Op 4 januari 1995 plaatste hij in Keulen de eerste Stolpersteine, toen nog zonder toestemming van de autoriteiten. In mei 1996 plaatste hij, eveneens zonder toestemming, 51 Stolpersteine in de Oranienstraße in Berlin-Kreuzberg. Op 23 oktober 2018 is de 70.000ste steen geplaatst in Frankfurt.

Sinds januari 2015 wordt het project georganiseerd door de stichting *Spuren - Gunter Demnig*. Deze zal het project voortzetten als Gunter Demnig daartoe zelf niet meer in staat zal zijn.

Bron : Wikipedia (genoteerd 06.01.2019), waarvoor dank !

Wat gebeurt er !